

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Ύμνων

Ενότητα 11: Θέματα Θεολογίας των εκκλησιαστικών
ύμνων

Γεώργιος Φίλιας
Θεολογική Σχολή
Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

Θέματα Θεολογίας των εκκλησιαστικών ύμνων

Η ενανθρώπιση του Θεού Λόγου κατά τους
ύμνους της Τεσσαρακοστής πριν από τα
Χριστούγεννα

Εισαγωγικά

- Η τιμή της Εκκλησίας προς την εορτή των Χριστουγέννων σημαίνεται με τη νηστεία των σαράντα ημερών που προηγείται.
- Από τη 15^η Νοεμβρίου αρχίζει η περίοδος προετοιμασίας, με αντίστοιχους ύμνους.
- Από την 21^η Νοεμβρίου αρχίζει η ψαλμώδηση των Καταβasiών των Χριστουγέννων («Χριστός γεννάται δοξάσατε...»).
- Στην περίοδο των σαράντα ημερών πριν από τα Χριστούγεννα γίνονται αναφορές στην προετοιμασία της Ενανθρωπήσεως μέσα από πρόσωπα και γεγονότα της Παλαιάς Διαθήκης.

(Α) Οι προτυπώσεις της Π.Δ. σχετικά με την Ενανθρώπηση

1. Προτυπώσεις της Π.Δ. περί του Χριστού στους ύμνους κατά την τεσσαρακονθήμερη περίοδο πριν από τα Χριστούγεννα
  - Η ενανθρώπηση υπήρξε αντικείμενο (θέμα) των οράσεων των Προφητών της Π.Δ.
  - Η βούληση του Θεού-Πατέρα για την Ενανθρώπηση εκφράζεται στις προφητείες της Π.Δ.

(συνέχεια)

- Το μυστήριο της Σαρκώσεως (στις λεπτομέρειες και το βάθος του) εγνώριζε μόνο ο τριαδικός Θεός.
- Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ λαμβάνει πληροφορία περί της Σαρκώσεως κατά παρόμοιο τρόπο που έλαβαν οι Προφήτες.
- Ο Προφήτης Δανιήλ αναφέρθηκε στον τρόπο της Σαρκώσεως.
- Υπάρχει μακρά σειρά των προγόνων του Κυρίου (γενεαλογία).

(συνέχεια)

- Η επενέργεια του Αγίου Πνεύματος κατά τη Σάρκωση του Κυρίου προτυπώνεται με το περιστατικό των Τριών Παίδων στην κάμινο: όπως εκείνοι έμειναν άθικτοι από τη φωτιά, παρομοίως έμεινε άθικτη και η Θεοτόκος από τη «φωτιά» του Αγίου Πνεύματος.

(συνέχεια)

2. Προτυπώσεις της Π.Δ. περί της Θεοτόκου στους ύμνους κατά την τεσσαρακονθήμερη περίοδο πριν από τα Χριστούγεννα.

- Η «πυρπολούμενη βάτος» προτυπώνει τη Θεοτόκο, η οποία έμεινε «άφλεκτος» κατά την έλευση του Θεού στην μήτρα της.
- Η τιμή προς τη Θεοτόκο (διότι εγέννησε τον Κύριο) εκφράζεται με την απόδοση σ'αυτήν ορισμένων τιμητικών (για την Π.Δ.) λέξεων: «ράβδος», «πλάκα» (της Διαθήκης), «χρυσό θυμιατήριο», «λυχνία», «τράπεζα».

(συνέχεια)

- Η «κλίμακα του Ιακώβ» προτυπώνει τη Θεοτόκο, επειδή με την Ενανθρώπιση συνέδεσε τον ουρανό με τη γη.
- Η «Κιβωτός της Διαθήκης» προτυπώνει τη Θεοτόκο, επειδή η Θεοτόκος έλαβε στην μήτρα της τον Κύριο, που είναι ο νέος Νόμος του Θεού με τον άνθρωπο.

(B) Η Θεολογία της Σαρκώσεως του Λόγου

1. Το «διατί» της ενανθρώπισης
  - Διότι η ενανθρώπιση υπήρξε συνέπεια και εκπλήρωση της ένορκης υπόσχεσης του Θεού.
  - Διότι αποτελεί την έκφραση της απέραντης αγάπης του Θεού.
  - Διότι ο Θεός ήθελε να «αναπλάσει» την εικόνα του ανθρώπου.

(συνέχεια)

2. Το «πώς» της ενανθρώπισης

- Αποτελεί «παράδοξο μυστήριο».
- Η «άσπορος σύλληψη» αποτελεί το βασικό θέμα του τρόπου της ενανθρώπισης.

(συνέχεια)

3. Ο Σαρκωθείς, τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος
- Δεν «απωλέσθηκε» η θεότητα, αλλά ο Σαρκωθείς έλαβε «πλήρη ανθρώπινη μορφή».
  - Η συνύπαρξη των δύο φύσεων ήταν «αρμονική».
  - Ουδεμία φθορά υπέστησαν οι δύο φύσεις κατά την υποστατική ένωση.

(συνέχεια)

4. Η Θεοτόκος στην Σάρκωση του Λόγου

- Προβάλλεται η αγιότητα και μοναδικότητα του προσώπου της.
- Τονίζεται η συμμετοχή της στο γεγονός της Σάρκωσης («όργανο Σαρκώσεως»).
- Τονίζεται η εν Αγίω Πνεύματι σύλληψη της Θεοτόκου και η αειπαρθενία της.

(συνέχεια)

5. Ο Ιωσήφ ενώπιον του μυστηρίου της Ενανθρώπησης.
- Οι υμνογράφοι παρέχουν πληροφορίες περί του Ιωσήφ κυρίως από τα απόκρυφα κείμενα (Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου).
  - Εξαίρεται ο χαρακτήρας και η στάση του Ιωσήφ απέναντι στο μυστήριο της Σάρκωσης (ψυχικές διακυμάνσεις, διλήμματα και απόφασεις).

(Γ) Ενανθρώπιση και κόσμος

1. Η χαρά της κτίσης λόγω της Ενανθρώπισης
  - Η εχθρότητα της φύσης προς τον άνθρωπο υπήρξε συνέπεια της πτώσης του ανθρώπου.
  - Ολόκληρη η κτίση συμμετέχει στη χαρά της Ενανθρώπισης: βουνά, όρη, περίχωρα της Ιουδαίας, σπήλαιο, φάτνη, τα σύμπαντα.
  - Η Ενανθρώπιση έχει παγκόσμιο χαρακτήρα.

(συνέχεια)

2. Οι τρεις Μάγοι και ο Ηρώδης έναντι του γεγονότος της Ενανθρώπησης.
  - Εξαίρεται η συμμετοχή των Μάγων στη χαρά του γεγονότος, αν και εκείνοι ζούσαν «στην πλάνη της λατρείας των ειδώλων».
  - Τονίζεται η μικροψυχία, φιλαρχία και εγκληματικότητα του Ηρώδη.

(συνέχεια)

3. Εναθρόπηση και ανθρωπότητα

- Οι συνέπειες της εναθρόπησης για τον άνθρωπο υπήρξαν ευεργετικές.
- Οι αντίστοιχες συνέπειες για το διάβολο υπήρξαν οδυνηρές.
- Η «κατάργηση της πλάνης των ειδώλων» υπήρξε μια από τις σημαντικότερες ευεργετικές συνέπειες για τον άνθρωπο.
- «Ελευθερία, ζωή, λύτρωση»: ορισμένες ακόμη ευεργετικές συνέπειες για τον άνθρωπο.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γεώργιος Φίλιας 2015. Γεώργιος Φίλιας. «Ιστορία και Θεολογία των Εκκλησιαστικών Ύμνων». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL104/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

